

LIBRISWe know
books

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PALMINTERI, MILENA**Portocale amare** / Milena Palminteri. - București : Bookzone,
2025

ISBN 978-630-305-498-8

821.131.1

Traducător: **Mihaela Găneț**
Redactor: **Ana-Maria Niculae**
Grafician copertă: **Teodora Savu**
Tehnoredactor: **Anca Marisac**

COME L'ARANCIO AMARO

Copyright © 2024 Giunti Editore S.p.A./Bompiani, Firenze-Milano

www.giunti.itwww.bompiani.it

All rights reserved.

„Această operă a fost tradusă cu sprijinul Centrului pentru Carte și Lectură din cadrul Ministerului Culturii din Italia.”

© Bookzone 2025, pentru prezenta ediție
Toate drepturile rezervate pentru limba română.
Nicio parte a acestei lucrări nu poate fi stocată
sau reprodusă fără acordul editurii.

Editura Bookzone

Șoseaua Berceni nr. 104, sector 4, București

Comenzi și informații:

Telefon: 031-433.50.68

E-mail: office@bookzone.rowww.bookzone.ro

MILENA PALMINTERI

PORTOCALÉ AMARE

Bookzone
BUCUREȘTI, 2025

PARTEA I

Sarraca, 1960 - Fără familie	7
Sarraca, 1924 - Povestea adevărată	25

PARTEA A II-A

Sarraca, 1960 - Fără familie	95
Sarraca, 1924 - Povestea adevărată	111

PARTEA A III-A

Sarraca, 1960 - Fără familie	161
Sarraca, 1924 - Povestea adevărată	171

PARTEA A IV-A

Agrigento, 1960 - Fără familie	251
Sarraca, 1924 - Povestea adevărată	263

PARTEA A V-A

Sarraca, 1960 - Fără familie	273
------------------------------	-----

PARTEA A VI-A

Agrigento, 1960 - Fără familie	281
Sarraca, 1924 - Povestea adevărată	297

PARTEA A VII-A

Sarraca, 1960 - Fără familie	311
Sarraca, 1927 - Povestea adevărată	321
Palermo, 1932 - Povestea adevărată	343
Sarraca, 1932 - Povestea adevărată	353

PARTEA A VIII-A

Sarraca, 1960 - Fără familie	405
------------------------------	-----

PARTEA A IX-A

Sarraca, 1960 - Fără familie	425
------------------------------	-----

PARTEA A X-A

Sarraca, 1965 - Înflorirea	433
----------------------------	-----

Notă

443

— *Da, da! spune Cursidda și se duce repede spre telefon. Alo! Cine e?*

— *Sunt eu, Carlotta.*

— *Ciao, iubita mea, ce faci? Nu dai niciun semn de atâta vreme; eu și unchiul tău eram îngrijorați, dar știind că la birou ești foarte ocupată... noi evităm să te sunăm! Ce faci, vii încoace?*

Cursidda, ca de obicei, vorbește foarte repede și doar vocea răsunătoare a lui zì¹ Pippino reușește s-o oprească, și asta doar din când în când. Dar strania tăcere de la celălalt capăt al firului o oprește din vâltoarea propriilor cuvinte:

— *Ce e? Nu te simți bine? Ți s-a întâmplat ceva? Iată, ți-l dau pe unchiul!*

În timp ce avocatul îi ia receptorul din mână, Cursidda apropie de el fotoliul de răchită, care e exact pe măsura lui.

— *Carlotta! De ce mă lași mereu să aștept atât de mult fără să știu nimic de tine?*

Neliniștit din fire, acum la bătrânețe, gândurile sale o iau razna din orice.

— *Dar ce faci... plângi?*

Îi scapă un oftat înăbușit, apoi vocea Carlotei redevine cea a directoarei Arhivelor Notariale din Agrigento, cea de care ascultă toți angajații din subordine:

— *Nu, nu! Știi cum e... dosarele sunt pline de praf, îmi lăcrimează ochii, mă ustură nasul, nu e cazul să-ți*

¹ Formă în dialectul sicilian de la zio, „unchi”; se folosește și pentru a desemna gradul de rudenie, și ca apelativ familiar pentru persoanele mai în vârstă (n. tr.).

faci probleme, te-am sunat pentru că am să te întreb ceva.

— Zi-ne.

— Am găsit un document, aici, la serviciu. Are legătură cu mama... și cu mine, spune și din nou îi tremură vocea. Dar nu vreau să vorbesc despre asta prin telefon.

Avocatul oftează:

— Atunci când, Carlotta? Mă lași, așa, în aer?

— Nu îți cer să aștepti mult. Mâine e sâmbătă, iau autobuzul de prânz și ajung la Sarraca la două după-amiaza.

Cursidda, dotată cu intuiție feminină mai mult decât cu darul vorbirii, a înțeles deja. Își face apariția în ușa bucătăriei, cu mâinile în șolduri, dând sceptic din cap, în timp ce îl privește pe avocatul Peppino Calascibetta.

Cu ochii pierduți în penumbra coridorului, lui zù Pippino i se perindă prin fața ochilor întreaga existență. Știe deja ce o să-l întrebe Carlotta, e crucea pe care a dus-o în spate și sensul propriei vieți. Receptorul rămâne atârnat în aer, mut.

Noaptea trece agitată, Peppino se trezește rapid din somnul iepuresc.

A fost un coșmar, o prevestire, un vis sau un semn rău? Avocatul Calascibetta încă nu știe.

Patul s-a transformat într-o mare pe furtună, iar o adunătură de toni, dând din coadă, îl umplu de spumă. În goana lor spre imposibila salvare, se zbat, se contorsionează, se rănesc unul pe altul. Marea are culoarea sângelui. O moarte violentă îi așteaptă pe acei pești cu nume sonor și piele argintie, captivi într-un labirint de plase coborâte în adâncuri.

Peppino este unul dintre acei pești, fața e a lui, dar trupul îi este de ton prins în plasă. În acea bizarerie, o altă ciudățenie nu-i dă pace: alte chipuri cu trup de pește mărșăluiesc în jurul lui, sunt femei și bărbați cu părul coafat sau tuns scurt, în stil Umberto², alții, ciufuliți, brunetți, blonzi sau cu părul alb, cu pălării și coliere, mustăți sau bărbi. Zù Pippino știe cum îi cheamă pe fiecare dintre ei. Pescarii de ton înarmați cu harpoaneucid la întâmplare. Dar, când totul pare pierdut, iar moartea, sigură, tresare și se trezește, cearșaful este un giulgiu funebru și el respiră de parcă ar fi un burduf: enigma nocturnă i se pare un mesaj.

Avocatul a îmbătrânit mai mult decât și-ar fi imaginat vreodată, cu greu reușește să coboare din pat, i se învârte capul, patul se clatină, vede rafturile și foile de hârtie de pe ele cum vin spre el ca un stol de păsări, oglinda dulapului a devenit un carusel și, de câte ori trece prin fața lui, Peppino își recunoaște chipul, cu fața care a devenit ca o cârpă.

I se pare iar că i-a sunat ceasul. Se așază înapoi pe pat:

— Ei, Cursidda! Mor!

Servitoarea, agățându-se de balustradă, urcă puținele trepte care duc din sufragerie la camera sa.

— Pe dumneata nici cu pușca nu te omoară cineva!

Pentru avocat, Cursidda este aproape o perpetua³, iar uneori, când îi piere pofta de viață și are mintea tulbure, crede că e soția sa. Iar ea are calitățile și defectele unei soții: îl spionează, îl supraveghează, îl consolează

2 Stil de tunsoare bărbătească în care părul este tuns foarte scurt, aproape periută. Numele vine de la cel al regelui italian Umberto I de Savoia, care a lansat moda (n. tr.).

3 Femeie în vârstă și vorbăreț care ajută un preot catolic în chestiunile gospodărești (n. tr.).

și, la nevoie, îl ceartă. Se ciondănesc și își aruncă priviri de foc, dar nu pot trăi unul fără celălalt.

— Ați avut o noapte grea? Vă aduc pastila pentru tensiune și apă. Cafea, nu, nici pomeneală! Ce să vă fac să mâncați?

— Dar, femeia lui Dumnezeu, gândește și tu, măcar o dată! Mi-e rău, nu vezi? Tu vorbești de mâncare și eu sunt deja la cimitir!

— Ei! Dumneata mă îngropi și pe mine!

Cursidda a coborât scările deja.

Peppino, sprijinindu-se cu mâinile de ce-i iese în cale, își face toaleta de dimineață. Oglinda din baie se învâрте și ea, azi nu e rost de bărbierit.

Când Cursidda se întoarce, pe tavă are pastile, apă și o cană de orz, foarte moale. Peppino e așezat pe un vechi fotoliu în stil bergère pe care greutatea sa l-a deformat.

— Cum adică? Nu vă bărbieriți? îl tachinează ea.

— Nu.

— Nici azi, când trebuie să vă vină nepoata?

Peppino, apucând unul dintre papucii de casă pe care îi are în picioare, îl aruncă spre Cursidda, care însă e atât de rapidă, că între timp e deja la parter:

— Mizzica⁴, azi are nervi!

E explicabil. Cum e și coșmarul său de azi-noapte. E tulburat de telefonul pe care l-a primit cu o seară înainte de la nepoata sa, Carlotta Cangialosi.

Cu gura amară, zù Pippino îngHITE pastilele de ficcare zi și coboară înjurând.

Acolo e regatul Cursiddei: bucătăria și o cămăruță de dormit. Când e prinsă cu treabă, amestecă sau frământă, femeia aruncă o privire din când în când în

⁴ Variantă atenuată a unui alt termen dialectal, *minchia*; exprimă mirare, iritare, uimire (n. tr.).

sufragerie sau în birou, supraveghindu-l pe avocat, care se mută dintr-o cameră în alta în funcție de poziția razelor soarelui: iarna caută căldura, vara, răcoarea. Pe birou, pe rafturile bibliotecii, pe scaune și pe polițele albite de praf, se profilează hârtii așezate unele peste altele, într-un echilibru precar: o adiere de vânt și zboară toate. Dosare, note, sentințe, ordonanțe și decrete sunt atât de multe, încât Peppino a încercat să le îndese cu forța și în oalele din bucătărie, dar Cursidda și-a apărat teritoriul, punându-le pe foc în soba din bucătărie. E femeie și nu știe, nu știe că hârtiile valorează mai mult decât banii.

Obosit și neliniștit, avocatul Calascibetta s-a așezat pe fotoliul din spatele biroului. În așteptarea Carlotei. Ea îl numește unchi din dragoste și din respect: nu e nepoata lui, dar el o iubește chiar mai mult decât dacă ar fi fost.

La Sarraca, un mic sat pescăresc din Sicilia cu vedere spre Africa, respectul și afecțiunea se manifestă și așa, inventându-se relații de rudenie care nu există, dar creează legături.

Carlotta locuiește la Agrigento, este șefa Arhivelor Notariale, un fel de depozit unde se păstrează actele atunci când un notar moare. Chiar zù Pippino o trimisese la Roma să dea concurs pentru acel post. Un loc de muncă sigur, la stat, spunea el; o soluție de compromis, gândea ea. Carlotta absolvise dreptul cu notă maximă din dorința de a deveni avocat, dar vremurile erau încă ostile femeilor care se simțeau atrase de astfel de profesii.

Mult timp, pe când biroul lui zù Pippino ocupa câteva camere din marele palat nobiliar în care locuia de mică, Carlotta respirase atmosfera încărcată de texte, citate, avize și proceduri. Îi plăcea acel du-te-vino

de clienți bogați și amărăți care priveau la avocat ca la un soi de adăpost în calea răutăților care se năpustiseră asupra lor ca niște ploii cu gheață. Iar zù Pippino era prea respectat și apreciat în localitate, ca să nu se nască și în sinea ei ambiția de a-i călca pe urme. Apoi, prin lege se stabilise clar, înainte chiar ca ea să vină pe lume, că femeile pot exercita acea profesie.

Dar chiar avocatul Calascibetta, cu părere de rău, dar ferm, o descurajase să o ia în acea direcție. Era anul 1947, iar în tribunalele siciliene, colegii avocați și magistrați încă erau sub influența sentinței din secolul XIX a Curții de Apel din Torino, care stabilea următoarele legat de femeile avocat: „Avocatura este o profesie pe care o pot exercita doar bărbații, în care femeile nu trebuie să se amestece.” Ce nevoie avea Carlotta să se pună singură într-o lumină proastă, să treacă drept arogantă?

În fața aceluia drum abrupt și dificil și din dorința de a începe să lucreze cât mai repede și de a respira un aer diferit de cel din Sarraca, Carlotta cedase.

Dar faptul de a fi dat înapoi în fața bărbaților îl resimțea ca pe o condamnare. Fără să lupte, fără să fi greșit cu nimic, nici măcar nu a putut simți gustul amar al unei înfrângeri.

Că nu fusese mare noroc să se nască femeie Carlotta înțelesese încă de mică. Atunci când, vorbind despre tatăl ei, Carlo Cangialosi, mort în circumstanțe neclare în aceeași zi în care se născuse ea, Carlotta o întrebă pe mama ei, Nardina, dacă acela măcar avusese timp să-și arate bucuria că primul său copil era fetiță. Într-o lume care privilegia bărbații, Carlotei nu-i dădea pace bănuiala că faptul că era femeie l-ar fi putut dezamăgi. Ar fi liniștit-o să știe că nu era așa.

Într-o zi încercase să-l întâlnească pe acel tată care avea să nu-i vorbească niciodată. Se convinsese că, intrând în biroul lui, atingându-i lucrurile, gândindu-se intens la el, așa cum se gândea la Isus când avea nevoie de un mic ajutor divin, Carlo o să i se arate de pe lumea cealaltă. S-a așezat la biroul său și chiar i s-a părut că-l vede, cu tenul lui închis, din fotografia de pe etajeră. Carlotta i-a zâmbit stingher. El, cu brațele încrucișate la piept, a dat dezaprobat din cap, în tăcere, cu picioarele ascunse într-un fum dens și întunecat. I-a venit să țipe, în timp ce el dispărea, înghițit de acel întuneric unde continuase să existe pentru ea, necunoscut și sever.

În aer a rămas, reală și îngrozitoare, dezaprobarea manifestată de tatăl său, în care Carlotta își recunoștea toate erorile: faptul că era femeie, că știa să fluiera și să scuie departe sâmburii de măsline și, cea mai gravă, că făcea pipi în grădină lăsându-se pe vine fără jenă, așa cum o învățase Sabedda, dădaca ei. Era o fiică foarte nereușită.

Din acel sentiment de rușine se născuse în ea un fel de distanță, un obstacol insurmontabil în a se apropia de acel tată necunoscut și de orice alt bărbat, dar și mai apăsătoare i-a fost întotdeauna condiția sa de orfană.

La întrebarea Carlotei, mama, Nardina, dispărându-i brusc zâmbetul, a dat să schimbe subiectul, dar ochii fetei au obligat-o să dea un răspuns. Venindu-i în minte un proverb sicilian, Nardina a încercat o soluție de compromis:

— Dacă vrei să faci copii buni, trebuie să începi cu o fată.

— La naiba! comentase fata, abia mă născusem și voi deja puneți la cale să vă apucați iar de treabă. Dar dacă aș fi fost băiat...

— Ce știi tu despre taică-tău? o muștrase Nardina. De când e lumea și pământul, bărbatul e capul familiei, el

dă și el ia, face și desface, el dă ordine și comandă, n-are rost să încerci să schimbi soarta, e o bătălie pierdută! Tatăl tău gândea ca toți ceilalți... dar nu am cunoscut niciodată un bărbat mai respectuos față de femei decât el! Eu am avut noroc, nu știu tu cât de norocoasă o să fii.

Carlotta se încruntase. Ea vorbise mai mult în glumă, rostise câteva vorbe de duh precum un fulg, pe care mama le transformase într-o povară insuportabilă. Suspiciunea că tatăl ei nu se bucurase de nașterea sa avea să se transforme într-un fel de sindrom, iar relațiile cu sexul opus erau tot mai problematice.

Mai târziu, contribuiseră din plin la cultivarea neîncrederii sale față de bărbați și colegii ei, care avansau rapid în carieră, în timp ce ea rămânea pe loc, exclusă din micile tabere de pe coridoarele ministerului, unde se puneau la cale promovările și bețele în roate. Era inutil și să se plângă, primea de la toată lumea răspunsul consolator că, atât de drăguță cum era, avea în curând să renunțe la tot pentru copii și soț.

În schimb, Carlotta insista să-și ascundă frumusețea în severe costume întunecate, cu aer bărbătesc, închisă de la răsăritul până la apusul soarelui în acel birou mic, unde aerul proaspăt al anotimpurilor intra rar. Timpul ei era un continuu balans între munca de birou și obiceiurile ei precise și reținute de fată bătrână.

Dar se întâmplă adesea ca zile care nu promit nimic sau incidente minore să dea curs pe neașteptate unor capitole cruciale ale vieții...

În ziua în care îl sună pe unchiul ei, Carlotta e la birou. Cu două ore înainte, a coborât în arhivă, un subzol umed unde căutarea actelor notariale vechi era sarcina lui Anselmo Dioguardi, un portar ca un adevărat șoarece de arhivă, dar care în ziua respectivă lipsea din

cauza unor chestiuni personale care nu mai sufereau amânare.

Pe de altă parte, nici ceilalți doi funcționari, Concettina Calvaruso, dactilografă și nostalgică fascistă, și Marx Liotta, contabil comunist, nu exagerau cu implicarea. De aceea, Carlotta, cu simțul responsabilității care caracterizează un șef, s-a dedicat personal unei solicitări privind un act încheiat la începutul secolului, de importanță vitală pentru rezultatul unui proces.

Dacă ar putea, Carlotta i-ar lua la șuturi pe cei doi. I-au făcut dintotdeauna viața un iad, i-au pus piedici, pentru că în continuare, în anul 1960, în sudul sudului, un șef de sex feminin e ceva împotriva naturii.

Parcurge de mai multe ori spațiile dintre rafturi, înainte și înapoi, până când, în cele din urmă victorioasă, cu un volum de zece kilograme în brațe, urcă nenorocita de scară în spirală care leagă arhivele de birouri. I se prinde tocul într-o treaptă, cade brusc, fără să aibă niciun punct de sprijin: se prăbușește la pământ.

— Ajutor! Ajutor!

Nemișcată, cu fața la pământ, de durere îi iese doar un fir de voce. Dar acei trădători, pândind momentul când să dea cel mai mic rateu, nu o pot ignora și se duc repede la ea.

— Unde doare? Aici? Aici?

Concettina, pipăindu-i oasele și mușchii, caută fracturi și vânătăi. Își face repede cruce și mulțumește lui San Gerlando când termină, în timp ce Marx, privind scena de sus, își afișează ateismul de partid:

— Da, da, San Gerlando și prietenii lui! Noroc că sunteți slabă ca o sardină!

E un supliciu să se lase luată în brațe de un comunist ca să poată ajunge înapoi la ea în birou. Carlotta e neliniștită, încearcă să-și aranjeze fusta, care, foindu-se, i se ridicase, degetele bărbatului îi strâng